

BO'LG'USI XORIJIY TIL O'QITUVCHILARI MEDIAMADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Umurzaqova Bonuxon Azizovna

Farg'ona davlat universiteti

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar:

bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilari,
ta'lim jarayoni, multmadaniyat,
mediamadaniyat, taraqqiyot, malaka.

Annotatsiya

Ushbu maqolada bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilari mediamadaniyatini rivojlantirishning nazariy masalalari va ularga nisbatan alohida qarashlar bayon etilgan bo'lib ushbu jarayonlarda kadrlar mediamadaniyatini shakllantirish va takomillashtirish masalalari ham alohida bayon etilgan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim mazmunini modernizatsiyalash xorijiy tillarni, shuningdek ingliz tilini o'qitishni tashkil etishdagi innovatsion jarayonlar bilan bog'liqdir. Shuningdek, bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarini tayyorlashda pedagogik innovatsiyalardan foydalanilmoqda. Pedagogik innovatsiyalar o'zining muayyan tavsifiga ega. Pedagogik innovatsiyalarning bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarini tayyorlashda va kreativ faoliyatini shakllantirishga xizmat qiladigan o'lchovlari quyidagilardan iborat: innovatsion usullarning yangiligi, optimalligi, yuqori natija berish imkoniyatiga egaligi, ommaviy tajribada ijodiy qo'llash imkoniyatiga egaligi kabilar¹.

Zamonaviy ta'lim taraqqiyotining ustuvor yo'nalishi ta'limning gumanistik yo'nalishi bo'lib, unda etakchi o'rinni shaxsiy salohiyat (prinsip) egallaydi. Talabaning ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olish, o'qishga tabaqalashtirilgan yondashuvni amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, talaba, uning shaxsiyati va uning noyob ichki dunyosiga e'tibor qaratiladi. Shuning uchun ham zamonaviy o'qituvchining asosiy maqsadi talabalarning o'quv faoliyatini tashkil etish usullari va shakllarini shaxsiy rivojlanish maqsadiga maqbul ravishda mos keladigan qilib tanlashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODOLOGIYASI

XX asrning so'nggi choragida "mediamadaniyat" tushunchasining hayotga tatbiq etilishi eng so'nggi axborot texnologiyalarining davr madaniy-kommunikativ holatining barcha jabhalariga inqilobiy ta'siri bilan bog'liq. "Yangi ommaviy axborot vositalari" sohasidagi har qanday yangilik ijtimoiy muhit konturlarida bir nechta o'zgarishlarni keltirib chiqaradi: axborot oqimlari zichligining oshishi, ular tezligining oshishi, yangi ijtimoiy-madaniy hodisalarning paydo bo'lishi. Shu nuqtayi nazardan, mediamadaniyat jamiyatning turli tizimlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni ramziy almashinuv

¹ F. B. Abdullaeva "Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pedagogik innovatsiyalarning o'rni" Central Asian Research Journal For Interdisciplinary Studies (CARJIS) ISSN (online): 44-b

mexanizmlari orqali ta'minlaydigan ijtimoiy muhit sifatida, shubhasiz, falsafiy, sotsiologik, psixologik tadqiqotlar mavzusiga qiziqish uyg'otadi.

M. Ye. Breygina² ma'lumotlariga ko'ra, loyihalar jamoaviy, og'zaki nutq, o'ziga xos, yozma va internet loyihalariga bo'linishi mumkin. Real amaliyotda ko'pincha ijodiy, amaliyotga yo'naltirilgan va axborot belgilariga ega bo'lgan turli-xil loyihalar bilan shug'ullanish kerak. Loyiha ustida ishlash-til o'rganish, o'qish, tinglash, gapirish va grammatikani qamrab olish uchun ko'p darajali yondashuv. Loyiha usuli bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarining muloqot qobiliyatlari, muloqot madaniyati, fikrlarni qisqa va oson shakllantirish, aloqa hamkorlarining fikrlarini toqat qilish, turli manbalardan ma'lumot olish qobiliyatini rivojlantirish, zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida qayta ishlash va ingliz tilida muloqot qilish uchun tabiiy ehtiyojni ta'minlovchi til muhitini yaratish. Darsning loyiha shakli bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarining mavzu bo'yicha to'plangan bilimlarini qo'llash imkonini beruvchi hozirgi zamon texnologiyalaridan biridir. Bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilari til bilish chegaralarini kengaytirish, undan amalda foydalanish tajribasini orttirish, ingliz tili nutqini tinglash va eshitishni o'rganish, loyihalarni himoya qilishda bir-birlarini tushunishni o'rganadilar³.

MUXOKAMA VA NATIJALAR

XXI asr mediamadaniyati nafaqat yangi texnik kommunikativ ommaviy axborot vositalarining ustunligi bilan ta'minlangan, balki axborot oqimlari zichligini, axborot-kommunikatsiya jarayonlari tezligining oshishini, faoliyatning barcha sohalari, shuningdek, ommaviy axborot vositalarining o'zaro ta'sirining yangi modeli asosida joylashgan barcha telekommunikatsiyalarning yaqinlashuvi prinsipi bo'yicha kommunikatsiya aloqalari konfiguratsiyasining o'zgarishini namoyish etadi⁴. Mavjud vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari inson yashash muhitining innovatsion modellarini yaratish uchun yangi imkoniyatlar beradi. Mediamadaniyat muloqot qilish imkoniyatlarini kengaytiradi, masofani toraytiradi, zamonaviy dunyo makonining istalgan nuqtasiga yaqinlik tuyg'usini yaratadi⁵.

Oliy ta'lim muassasasida innovatsion muhitni vujudga keltirmaslik bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarini tayyorlash sifatiga ham keskin ta'sir ko'rsatadi. Bu esa, o'z navbatida, ulardagi ijodkorlik, yaratuvchilikning rivojlanmasligiga, ularni tayyorlashda so'nib borishiga sabab bo'ladi. Bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarining innovatsiyalarni izchil o'zlashtirganliklari sababli pedagogik jamoadagi qulay muhitda faoliyat ko'rsatayotgan o'qituvchilar orasidagi qarama-qarshiliklar darajasi pasayib, kasbiy faoliyatdagi eski qoliplar bartaraf etiladi. Ta'lim muassasasidagi innovatsion muhitda o'qituvchining yangilikka bo'lgan munosabati yaqqol namoyon bo'ladi. Shuningdek, ingliz tili darslarida axborot texnologiyalarining joriy etilishi axborotni idrok etish va qayta ishlash jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi. Kompyuter, internet va multimedia vositalari tufayli talabalarga katta hajmdagi axborotlarni keyinchalik tahlil qilish va saralash bilan o'zlashtirish uchun imkoniyat beriladi. O'quv faoliyatining motivatsion asoslari ham sezilarli darajada kengaytirilgan. Multimediadan foydalanish sharoitida talabalar gazeta, televideniedan axborot olib, o'zlari intervyu oladilar va telekonferensiyalar o'tkazadilar.

Faol o'rganish. Talaba real hayotda muammoli vaziyatlarni hal qilish zarurati bilan tobora ko'proq duch kelayotganligiga asoslanadi. Bu usul shaxsning rivojlanishi, o'z-o'zini tashkil etishi, o'z-o'zini rivojlanishini tashkil etishga qaratilgan. Asosiy tamoyil-o'rganuvchi o'z bilimining yaratuvchisidir. Faol o'rganish, albatta, ingliz tilini o'qitishning hozirgi bosqichida ustuvor hisoblanadi. Zero, o'quv-

² Ibragimova, G. N. (2015). Pedagogik innovatsiyalar yordamida talabalarining kreativ qobiliyatlarini shakllantirish. Современное образование (Uzbekistan), (3).

³ Душина Т.В. "Проектная методика на уроках иностранного языка". ИЯШ, 2003, № 5.

⁴ Нишоналиев У. Инновационные педагогические технологии обучения и развития. / В сб. материалов научно-практической конференции «Актуальные вопросы профессионального воспитания молодежи». – АлмаАта: Респ. издат. каб. казахск. акад. образования им. И.Алтынсарина, 2010. –С. 15-20.

⁵ Elyorbek Erkinjonovich Ablazov "Mediamadaniyat tushunchasi va uning xxi asrda tutgan o'rni" Academic Research In Educational Sciences Volume 2 | Special Issue 4 | 2021 ISSN: 2181-1385 12-b

bilish faoliyatini samarali boshqarish o'rganuvchilarning faol aqliy faoliyatiga asoslangandagina mumkin.

Bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilariga ingliz tilini innovatsion texnologiyalar yordamida o'qitish bir qator psixologik yondashuvlarni: kognitiv, ijobiy, hissiy, motivatsion, optimistik, texnologik kabi joriy etishni o'z ichiga oladi. Bu yondashuvlarning barchasi bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilariga qaratilgan.

Internet yordamida ingliz tilini o'rgatish. O'quv jarayoniga axborotkommunikatsiya texnologiyalari joriy etila boshlandi va ingliz tili darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish talabalar motivatsiyasini rivojlantirishning samarali omilidir⁶.

- Bugungi kunda internet texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari juda keng. Ular quyidagicha:
- Elektron pochta orqali ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlar aholisi bilan yozishmalar;
- Ushbu turdagi xalqaro konferensiyalar, seminarlar va boshqa tarmoq loyihalarida ishtirok etish;
- Tarmoq Bo'yicha veb-saytlar va taqdimotlarni yaratish va joylashtirish-ularni o'qituvchi va talaba birgalikda yaratishi mumkin. Bundan tashqari, turli mamlakatlardan kelgan o'qituvchilar o'rtasida taqdimot almashish mumkin.

Internet resurslarini yaratish ishlari o'zining yangiligi, dolzarbligi va ijodkorligi uchun bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarini qiziqtiradi. Kichik guruhlarda talabalarining bilish faoliyatini tashkil etish har bir talabaga o'z faolligini ko'rsatish imkoniyatini beradi. Maksimal samaraga erishish uchun o'quv jarayonida innovatsion, jumladan, albatta, turli xil media-ta'lim texnologiyalaridan keng foydalanish zarur va bu orqali bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarining motivatsiyasi va mustaqilligini oshadi.

Shuningdek, loyiha metodologiyasi ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi. O'quv fanlarini integratsiyalash masalalari ishlab chiqilib, o'rganilgan mavzular bilan aloqa ta'minlanadi. Loyiha ishi jarayonida o'qitishga tizimli yondashuv yanada to'laroq amalga oshiriladi, ta'lim vazifalari muvofiqlashtiriladi, nazariya va amaliyot birlashtiriladi. O'quv loyihalari chet tili darslarida ko'proq tarqalgan. Bu loyihalar ma'lum bir darsda foydalanish uchun mo'ljallangan va aniq maqsadlarga ega. O'qituvchining vazifasi: loyihalar mavzularini to'g'ri shakllantirish, muayyan darsning maqsad va vazifalarini amalga oshirishga qaratilgan zarur savollar doirasini aniqlash. "Mening sevimli kitobim", "Sevimli film", "Mening ta'tilim", "Mening do'stim", "Bayramlar", "Ko'rgazmaga borish", "Sayohat", "Televidenie", "Kino", "Uy hayvonlari", "Yangi yil", "Mening sevimli faslim" va boshqa o'quv loyihalari mavzularini misol qilib keltirishingiz mumkin

Shuni ta'kidlash muhimki, muammoni bartaraf etish jarayonida talabalar ham yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Loyiha metodologiyasidan foydalanish loyiha ishtirokchilarining tashkiliy sifatlarini rivojlantirishga, ularning manfaatlarini birlashtirishga hamda rahbarlik va tashkilotchilik faoliyatiga moyil talabalarni aniqlashga yordam beradi⁷.

Xorijiy tillar xususan ingliz tilini o'qitishda kichik loyihalar ham katta rol o'ynaydi. Loyihalar nafaqat yozma, balki og'zaki ham bajarilishi mumkin. Kichik loyihalarning asosiy shakllari: monologik va dialogik bayonotlar, jadvallar, chizmalar. O'qituvchining vazifasi: loyihaning aniq mazmunini o'tkazishga erishish. Kichik loyihalarning mavzulari hozirgi darslarning aniq maqsad va mavzulariga bog'liq bo'lib, o'qituvchi tomonidan ishlab chiqiladi va talabalar bilan muhokama qilinadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarining mediamadaniyatini shakllantirish va ularni malakali pedagog darajasida tayyorlashda pedagogik medata'lim va innovatsiyalardan foydalanish,

⁶ В.Б. Попов "Интернет-технологии и развитие образования" Воронеж, ВГПУ, 2001.

⁷ Кирягина, М. Е. (2012). Педагогические инновации в образовании. Вестник Казанского технологического университета, 15(18).

darslarda darslarida axborot texnologiyalarining joriy etilishi, bo'lg'usi xorijiy til o'qituvchilarining nutq faoliyati asosiy ko'nikmalarini shakllantirish va takomillashtirishda loyiha metodikasidan foydalanish samaradorligini yana bir bor ta'kidlash mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Душеина Т.В. “Проектная методика на уроках иностранного языка”. ИЯШ, 2003, № 5.
2. Ibragimova, G. N. (2015). Pedagogik innovatsiyalar yordamida talabalarning kreativ qobiliyatlarini shakllantirish. Современное образование (Uzbekistan), (3).
3. В.Б. Попов “Интернет-технологии и развитие образования” Воронеж, ВГПУ, 2001.
4. Кирягина, М. Е. (2012). Педагогические инновации в образовании. Вестник Казанского технологического университета, 15(18).
5. Нишоналиев У. Инновационные педагогические технологии обучения и развития. / В сб. материалов научно-практической конференции «Актуальные вопросы профессионального воспитания молодежи». – АлмаАта: Респ. издат. каб. казахск. акад. образования им. И.Алтынсарина, 2010. –С. . 15-25
6. F. B. Abdullaeva “Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pedagogik innovatsiyalarning o'rni” Central Asian Research Journal For Interdisciplinary Studies (CARJIS) ISSN (online): 44-b
7. Elyorbek Erkinjonovich Ablazov “Mediamadaniyat tushunchasi va uning xxi asrda tutgan o'rni” Academic Research In Educational Sciences Volume 2 | Special Issue 4 | 2021 ISSN: 2181-1385 12-b